

Hétköznapok a honfoglalás korában

TERVEZET

A tanítás helye:	Kölcsey Ferenc Református Gyakorló Általános Iskola
A tanítás ideje:	2018. 10. 17.
Tanít:	Bajiné Takács Margit
Tantárgy:	Könyvtárhasználat
Osztály:	4.c
Osztályfőnök:	Kursinszky Viola
Téma:	Ismeretterjesztő könyvek és kézikönyvek használata
Tananyag:	A honfoglaló magyarok élete
Feladatok:	
-oktatási:	Ismeretterjesztő szövegek feldolgozása, információk keresése. Önálló keresés a kézikönyvben. A honfoglaló magyarok hétköznapjai. a rovásírás megismerése.
-nevelési:	Hazafiasságra nevelés a honfoglalók mindennapi tevékenységének megismerésén keresztül. A magyar nyelv szavainak értelmezése szótár segítségével. Pontos, fegyelmezett munkára nevelés.
-képzési:	A megfigyelő, összehasonlító, elemző képesség fejlesztése. Betűrendben való keresés gyakorlása. Az értelmi képességek, a logikus gondolkodás fejlesztése. Szövegalkotás.
Óratípus:	Ismeretbővítő, ismereteket alkalmazó óra
Szemléltetés:	könyvek, PPT, makett: jurta, övtarsoly, tarsolylemez minták
Eszközigény:	Magyar Értelmező Kéziszótár (14 db) <ol style="list-style-type: none"> 1. Magyar Értelmező Kéziszótár . – 2. kiadás / főszerkesztő Pusztai Ferenc, Gerstner Károly . – Budapest: Akadémia Kiadó, 2003 ISBN 963 05 7874 3 2. László Gyula: 50 rajz a honfoglalókról 3. Emlékezzünk régiekről/Képes történelem sorozat 4. „Árpád jöve magyar néppel” 5. Fülöp Gyula, Lendvai Antal: Árpád népe előtt/ Új képes történelem sorozat
Koncentráció:	Olvasás, fogalmazás, nyelvtan, történelem, néprajz,

IDŐ	MÓDSZER	MUNKAFORMA, SZEMLÉLTETÉS, ESZKÖZ
2'	ELŐKÉSZÍTÉS, MOTIVÁCIÓ Láttatok-e már ilyen tárgyat? Hol? Mi lehet? Kik használták ezeket? Mikor használtak ilyet az emberek?	-TARSOLY- JURTA BESZÉLGETÉS
2'	Mit gondoltok, mivel foglalkozunk ma?	ÖTLETBÖRZE SZÓBAN
	CÉL A mai órán a honfoglaló magyar őseink hétköznapijaival foglalkozunk.	
5'	JELENTÉSTEREMTÉS Minden csoport kap egy tarsolylemez rajzot szétvágva, ezt kell összeraknotok és felragasztani az előtettek lévő kartonlapra! Ebből kell majd óra végére egy tárgyat készítenetek a könyvtár számára! Láthattok az asztalokon egy kartonlapot is, erre kell majd felragasztani a kapott rajzot, ehhez gyűjtögethettek az óra során díszeket, melyeket akkor kaptok, ha a feladatokat jól oldjátok meg. (gyűjtögetni a korongokat lehet-óra végén értékelés és őrjegyre ragasztás)	PUZZLE CSOPORTMUNKA
2'	Az asztalokon láthattok több könyvet is. Mikor használjuk az ÉRTSz-t ?	FRONTÁLIS OSZTÁLYMUNKA
2'	Keressétek meg a HAZA és a HONFOGLALÁS szót! ELLENŐRZÉS- ÉRTÉKELES korongokkal	MEGOSZTOTT OSZTÁLYMUNKA
2'	Tudtok-e valamit arról, hogy honfoglaló őseink hogyan kerültek a Kárpát-medencébe? (Az Etelközben élő magyarok 894-ben beavatkoztak a bolgár-bizánci viszályba a bizánciak oldalán, ezért a vesztes bolgárok a magyarok etelközi szállásai mögött lévő besenyőktől kértek segítséget, ezért a besenyők megtámadták a magyarok szállásait. A magyarok 895 tavaszán átmenekültek a Kárpátok hágóin keresztül a Kárpát-medencébe Erdély hegyei közé (turul legenda). Vezetőjük: Álmos majd fia Árpád és Kurszán volt.)	BESZÉLGETÉS TANÁRI KÖZLÉS
10'	Csoportokban fogtok dolgozni. Olvassátok el a szöveget, majd oldjátok meg a feladatokat!	CSOPORTMUNKA
	1 csoport: Mutassátok be a többieknek, milyen volt az ősmagyarok lakhelye, a jurta! A jurtát a .....(nők) állították fel. Ez egy olyan épület, amely .....(kőr) alakú .....(rács)falból és a föléje emelt .....(kupolából) állt.	László Gyula: 50 rajz a honfoglalókról 40. oldal Emlékezzünk régiekről 143.old.

A jurta felállítása ...(alig 10)percbe került.

2. csoport:

Őseink háromféle módon vadásztak: lándzsával, ...(íjjal) és .....(sólyommal)

Állítsd sorrendbe a solymászatot bemutató eseményeket!

1. A solymász a madarat hússal csalogatja vissza bőrkesztyűs öklére.
2. A madár kissé felemelkedik, majd nyílsebesen levág.
3. Alacsonyan surran a héja az üldözött nyúl fölött.
4. Egyetlen kapással megragadja a nyúl gerincét a lapockák fölött.

(3. 2. 4. 1.)

3. csoport: Kik voltak a táltosok?

A táltos már annak születik: .....(foggal), vagy eggyel több .....(ujjal). Feladatuk az volt, hogy találjanak gyógyírt a ....(betegségekre), vagy lássák meg a .....(lopott) holmit.

A rajzon mit láttok? Gyűjtsetek főneveket róla! Írjátok le!

4. csoport: Írjátok le, hogy mivel játszottak a gyerekek! (csont, fa, birkózás, 3 éves kortól lovagoltak, fűzfanyíl, íj)

Beszélgétek meg a kép és az olvasottak alapján, mit játszottak a fiúk?

5. csoport: Mutassátok be, hogy mivel játszottak a gyerekek!

Mi volt a lányok fő időtöltése? Választ kaphattok rá, ha a mondatokat kiegészítitek a megfelelő szavakkal!

A földkunyhók/házak/jurták közti szabad tereken játszó kislányok homokoztak/sároztak és

László Gyula: 50 rajz a honfoglalókról 48-51. oldal

Emlékezzünk régiekről 146.old.

László Gyula: 50 rajz a honfoglalókról 100. oldal

„Árpád jöve magyar néppel” 69.old.

László Gyula: 50 rajz a honfoglalókról 44-45. oldal

Fülöp Gyula, Lendvai Antal: Árpád népe előtt 32. oldal

Emlékezzünk régiekről 145.old.

László Gyula: 50 rajz a honfoglalókról 46-47. oldal

építőkockáztak/babáztak mint a maiak. Talán felhasználták pólyás babának a kutyák/lovak vastag csontjait. A játékok a gyerekek/felnőttek szertatrásait, multságait utánozták. A kislányokat babázás/lovaglás, a temetés/menyegző érdekelte.

6. csoport: Mutassátok be a nők szerepét!

Olvassátok el a szöveg kiemelt részeit, majd válasszátok ki az alábbi felsorolásból, milyen munkákat végeztek a nők!

1. nemezkészítés
2. lópatkolás
3. a jurta felállítása
4. vadászat
5. nyeregkészítés
6. fonás
7. szőnyegszövés
8. baromfitartás
9. főzés
10. őrlés
11. íjkészítés
12. gyereknevelés
13. szántás

7. csoport: Mutassátok be a férfiak szerepét!
Egészítsétek ki a hiányos szöveget!

A (földművelés) az (állattartás) és a (harc) mellett számos tevékenység tartozott a férfiak feladatai közé. Ilyen volt a (bőrök) megmunkálása, a (fa-)és csontfaragás, a halászat és (vadászat). Ezeket a feladatokat alapfokon minden férfinak ismernie kellett.

Gyűjtsetek minél több tárgyat, amely a famegmunkálók munkáját mutatják! (jurta, kerítések kapui, házak ajtaja, totemek, koporsók, szekér, eke, edények)

8. csoport:

Fejtsétek meg az alábbi szót! (MAGYAR)

Mutassátok be, a rovásírást!

Milyen jeleket alkalmaznak? (vonalakat)

Milyen anyagú eszközökön maradt meg a rovás? (fém, fa, agyag, kő)

Milyen az írás iránya? (jobbról balra)

Mit jelentenek az alábbi szólások?

1. Sok van a rovásán. (sokat hibázik)
2. Rovásra hazudik. (hazudozik)
3. Nem iszom én senki rovására. (nem hárítom át másra)

László Gyula: 50 rajz a honfoglalókról 84. oldal
Emlékezzünk régiekről 145.old.

Fülöp Gyula, Lendvai Antal: Árpád népe előtt 32-49. oldal
Emlékezzünk régiekről 145-146.old.

„Árpád jöve magyar néppel „ 70-71.old.

PPT.

20'	REFLEKTÁLÁS ELLENŐRZÉS-ÉRTÉKELÉS -Milyen tárgyat sikerült elkészíteni óra végére? (ŐRJEGY) Mire való?	frontális munka értékelés:korongokka 1
1'	ÓRA ÉRTÉKELÉSE FEJEZZÉTEK BE A MONDATOT!	PPT (szóban)

(KIMARADT ÖTLETEK

<https://www.youtube.com/watch?v=qWtITf3fU0> KURULTAJ

Úgy figyeljétek meg a filmrészletet, hogy utána kérdezni fogok belőle!

<http://www.youtube.com/watch?v=7uYcxRGPrEE> Pörzse Sándor és Kriskó László

Csillagösvényen – A könnyűlovas magyarság fegyverzete(3.00)

1.Hány kilogramm holmit vittek magukkal a honfoglaló magyarok? (45)

2.Mit jelent az a szó, hogy dehidratálás? (vízelvonás, aszalás,szárítás)

3. Mi a magyarok titkos fegyvere? (íj)

4.Milyen gyors volt egy vágató lóról leadott nyíllövés? (250-260km)

5. Milyen harcmodorral éltek a honfoglaláskori katonák? (megfutamodást
színleltek)

ZENE. Szállj, mint egy sólyom –szöveggel

<https://www.youtube.com/watch?v=u9nuUyL-4NE> 4 perc

Hun szívdobbanás - dob, duda, SZÖVEG NÉLKÜL

https://www.youtube.com/watch?v=HnboCHR4XrA&list=RDHnboCHR4XrA&start_radio=1&t=6

CSILLAGOK TÁNCA táltoszene

<https://www.youtube.com/watch?v=QOnMqqnJLko&index=3&list=RDHnboCHR4XrA>)

FELADATLAPOK

1 csoport: Olvassátok el szöveget, majd oldjátok meg a feladatot!

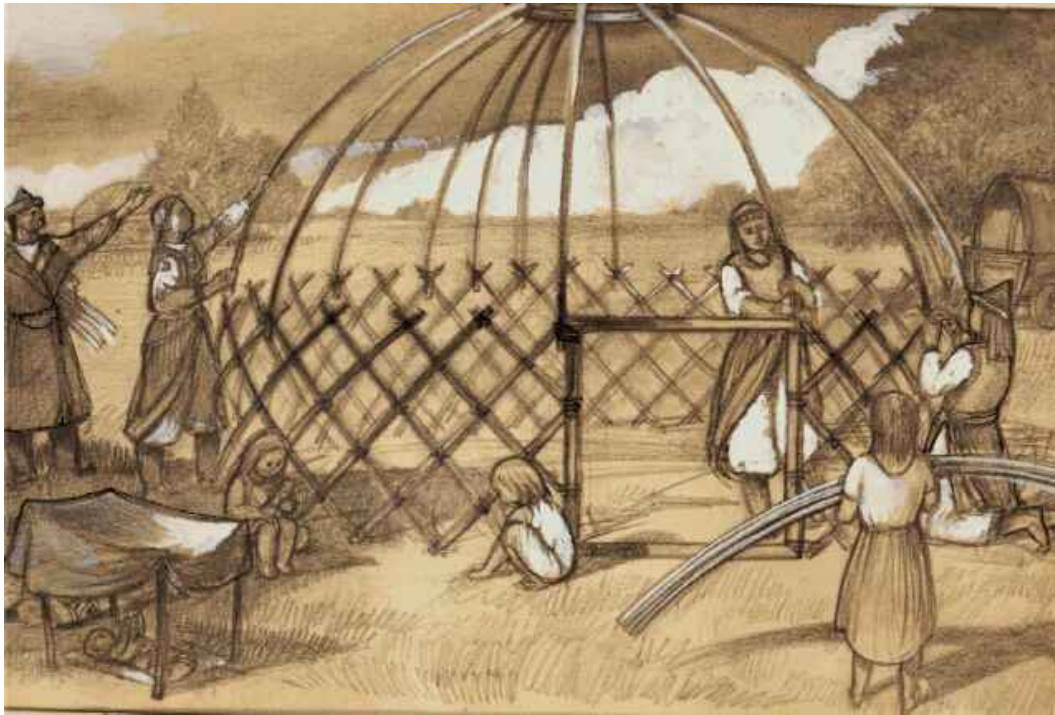
A jurta évszázadok , évezredek alatt kialakult építmény, a népi tapasztalatok csodája. Olyan épület, amelynek alaprajza nagyobbra, vagy kisebbre magassága alacsonyabbra vagy magasabbra vehető. Kör alakú rácsfalból és föléje emelt dorongkupolából áll.

Ha a favázat , amely valami óriási madárkalitkához hasonlít, felállították, akkor csak a sajátágosan szabott és megfelelően összevarrt nemeztakarókat húzzák rá, s azzal a ház készen van.....Alig tíz perc alatt tökéletesen készen van a jurta, hacsak elég női kéz dolgozhatik a felállításán. Mert mint minden munkát, úgy a jurta felállítását is a nők végzik.

Egészítsétek ki a szöveget, majd mutassátok be a többieknek, milyen volt az ősmagyarok lakhelye, a jurta!

(László Gyula: 50 rajz a honfoglalókról 40. oldal

Emlékezzünk régiekről 143.old.)

A jurta a ..... állították fel. Ez egy olyan épület, amely .....alakú
.....falból és a föléje emelt ..... állt.
A jurta felállítása .....percbe került.

2. csoport: Olvassátok el szöveget, majd oldjátok meg a feladatot!

Őseink szenvedélyes vadászok voltak. A pusztai népeknél ez apáról fiúra öröklődik. ....
A háttérben egy lándzsást látunk. Még a XVIII. században is szégyen lett volna, ha a vadász vadkanra nem lándzsával vadászik, hanem löfegyverrel: meg kellett küzdeni vele, ez volt a vitészség, az ügyesség próbája. A rajzon a második vadászati mód az íjjal való vadászat, ehhez nem kell sok magyarázat-az íj és nyíl ismeretében - nem kell. A harmadik vadászati mód a lovas emberek öröme és büszkesége: a solymászat.

Alacsonyan surran a héja az üldözött nyúl fölött amely halálos ijedelmében nyílegyenesen rohan tova: a madár aztán felemelkedik egy kissé, nyílsebesen levág, s egyetlen kapással megragadja a nyúl gerincét a lapockák fölött, másodikkal a fejét markolja meg, s ebben a pillanatban már rendesen felbukfencezik a nyúl, mintha lövés érte volna, kimúltan terül el. ...
A leütött vadon a győztes madár, mintegy elszédülve, mereven és mozdulatlanul ül; sárga szeme vérben forog, s dühösen, öntudatlanul tekint maga körül, leeresztett szárnyai befedik a zsákmányt..."

A solymász hússal csalogatja vissza vastag bőrkesztyűs öklére, s kezdődik mindez előlről.

Egészítsétek ki a mondatot!

Őseink háromféle módon vadásztak: lándzsával, ... és .....

Állítsátok sorrendbe a solymászatot bemutató eseményeket!

1. A solymász a madarat hússal csalogatja vissza bőrkesztyűs öklére.
2. A madár kissé felemelkedik, majd nyílsebesen levág.
3. Alacsonyan surran a héja az üldözött nyúl fölött.
4. Egyetlen kapással megragadja a nyúl gerincét a lapockák fölött.

.....
(László Gyula: 50 rajz a honfoglalókról 48-51. oldal
Emlékezzünk régiokról 146.old.)

3. csoport:

Olvassátok el szöveget, majd oldjátok meg a feladatot!

(László Gyula: 50 rajz a honfoglalókról 100. oldal

„Árpád jöve magyar néppel” 69.old.)

A táltos népi tudásunk szerint már annak születik, foggal vagy eggyel több ujjal. Növekedvén kapja meg a táltostudományt, amikor is szörnyű megpróbáltatásokon (szétszagatás) esik át, nyilván révületében.

Nos, sokan kapcsolatba hozták táltosunkat az ázsiai sámánokkal, akik dobveréssel, és méreggel révült állapotba hozzák magukat, s így másznak fel a jurta közepébe állított berovott sámánfa lépcsőina mind magasabb mennyei rétegekbe, hogy ott találjanak gyógyírt a betegségre, vagy lássák a lopott holmit.

Kik voltak a táltosok?

A táltos már annak születik: ....., vagy eggyel több ..... Feladatuk az volt, hogy találjanak gyógyírt a ....., vagy lássák meg a ..... holmit.

A rajzon mit láttok? Gyűjtsetek főneveket róla! Írjátok le!

.....
.....
.....
.....

4. **csoport:** Olvassátok el szöveget!

A fiúk játéka (László Gyula: 50 rajz a honfoglalókról 44-45. oldal)

A nomád gyermekeknek nincsen játékszerük, játékaik is csak mint egy gyakorlatok a felnőttek munkáihoz. Csak a legkisebb gyermek –aki épp most hagyta el a bölcsőt, s alig tud görbe kis lábán megállni- játszik egyszerű bir kacsonatokkal, leginkább kerek térdkalácsokkal. Ha ezen a korszakon túl van, már bárányok és birkák bekergetésével, nyereggyakorlatokkal, és ostorral és pányvával való bánással és birkózással készül hivatására. A fiú életének legnagyobb fordulója a lovasítás. Erre hároméves kora táján kerül sor, nagy ünnepségekkel. Azontúl gyermeknyeregben tölti élete nagy részét, és gyermekijéből nyilaz egerekre, ürgékre. Mindennek természetesen semmi nyoma nem marad a sírokban.

Tavasszal a fiúk kimentek a rétre. Fűzfából íjat, nyilvesszőket készítettek, s aztán egymással szemben két sorban felálltak. A vezér a középtengely egyik, a soroktól távolabbi pontján állt, és mókázással, beszéddel igyekezett a fiúk figyelmét elterelni, s aztán hirtelen kilőtte nyilát. Aki röptében eltalálta, a vezér helyébe lépett.

Soroljátok fel, hogy mivel játszottak a fiúk!

.....
.....
.....

Beszélgétek meg a kép és az olvasottak alapján, mit játszottak a fiúk?

5. **csoport:** Olvassátok el szöveget, majd oldjátok meg a feladatot!

(Fülöp Gyula, Lendvai Antal: Árpád népe előtt 32. oldal

Emlékezzünk régiokról 145.old.

László Gyula: 50 rajz a honfoglalókról 46-47. oldal)

A kislányok játéka

Erről sem maradt semmi a sírokban. Persze nem nehéz elképzelnünk, hogy a földkunyhók közti szabad tereken játszó kislányok éppen úgy homokoztak, babáztak, mint a maiak. Talán felhasználták pólyás bubának a lovak vastag csontjait, de hát ez nem tudható, csak sejthető. Mégis sok mindent megtudunk játékaikról, amelyek a felnőttek szertartásait, multságát utánozták-és utánozzák a mai napig. A két legismertebb , ősvallásunkra, ősi szokásainkra vonatkozó gyermekjátékunkat ismerjük most meg. Persze, hogy a kislányokat akkor is a babázás , a menyegző érdekelte.

Mi volt a lányok fő időtöltése? Választ kaphattok rá, ha kiválasztjátok és aláhúzzátok a mondatokba illő helyes szavakat!

A földkunyhók/házak/jurták közti szabad tereken játszó kislányok homokoztak/sároztak és építőkockáztak/babáztak mint a maiak. Talán felhasználták pólyás bubának a kutyák/lovak_ vastag csontjait. A játékok a gyerekek/felnőttek szertatrásait, multságait utánozták. A kislányokat babázás/lovaglás, a temetés/menyegző érdekelte.

6. csoport:

Olvassátok el a szöveget, majd oldjátok meg a feladatot!

A nemezkészítés elsősorban a lányok nehéz szórakozása volt, a ház körüli többi munka java része az asszonyokra hárult. A férfimesterek keze munkája –anyaguk a nehezen megdolgozható vas, fém és csont volt- megmaradt a sírokban, míg az asszonyok gyapjúval, lennel, kenderrel végzett munkája elenyészett az időben, s így csak nehezen tudunk számot adni róla. Láttuk, hogy például a jurta felállítása az ő dolguk volt. Beszámolónk azért is szegényebb a többinél, mert az asszonyok sírjában nem találunk például orsót meg tűt, mint az avar asszonyoknál, díszes tűtartókban-semmiféle munkaeszközt nem vittek magukkal másvilági életükbe. Talán orsóik, amiket melljük fektettek, faorsók voltak, akárcsak manapság, s így a földben elpusztultak. Még a fejedelemasszonyok is fontak.

Asszonyi munka volt a szőnyegszövés is. Feltehető, hogy a nagyobb, esetleges alakos szőnyeget már mesterek készítették, de a házba, lakásba való szőnyeg nők kezéből került ki.

Természetesen a ház körüli munka is az asszonynépet terhelte, így a baromfitartás is. Asszonymunka volt a főzés-erről sajnos igen keveset tudunk-s az őrlés is.

Válasszátok ki, és karikázzátok be az alábbi felsorolásból, milyen munkákat végeztek a nők!

1. nemezkészítés
2. lópatkolás
3. a jurta felállítása
4. vadászat
5. nyeregkészítés
6. fonás
7. szőnyegszövés
8. baromfitartás
9. főzés
10. őrlés
11. íjkészítés
12. gyereknevelés
13. szántás

(László Gyula: 50 rajz a honfoglalókról 84. oldal
Emlékezzünk régiekről 145.old.)

7. csoport: Olvassátok el szöveget, majd oldjátok meg a feladatot!

A földművelés és állattartás , no meg a harc mellett még számos nélkülözhetetlen tevékenység tartozott a férfiak feladatai közé. Ilyen volt a bőrök megmunkálása, a fa- és a csontfaragás, a halászat és a vadászat. Ezeket a munkákatalapfokon valamennyi férfinak ismernie kellett, természetesen voltak közöttük ügyesebbek, akik aztán egy-egy feladatra specializálódtak. A fa megmunkálása, faragása, hajlítása nélkül már a jurta, a ház sem készülhetett volna el. A minden bizonnyal gazdagon díszített fafaragások hazánk földjében elenyésztek. Csak elképzelni tudjuk abból, ami ránk maradt a préselt és öntött bronzábrázolásokon, csontfaragványokon. A kerítések kapuit, a házak ajtaját a törzs, nemzetség, család totemjei ékesíthették. A koporsók fából készültek, ezek elszenesedett nyoma a sírokban megmaradt. Aki fából csapolt vagy vasszegekkel összeerősített koporsót tudott készíteni, az nem lehetett járatlan a fa magas szintű megmunkálásában sem. Korabeli ábrázolásokból ismerjük a szekeret, a fából faragott ekét. Ügyes kezű fafaragók edényeket is készítettek.

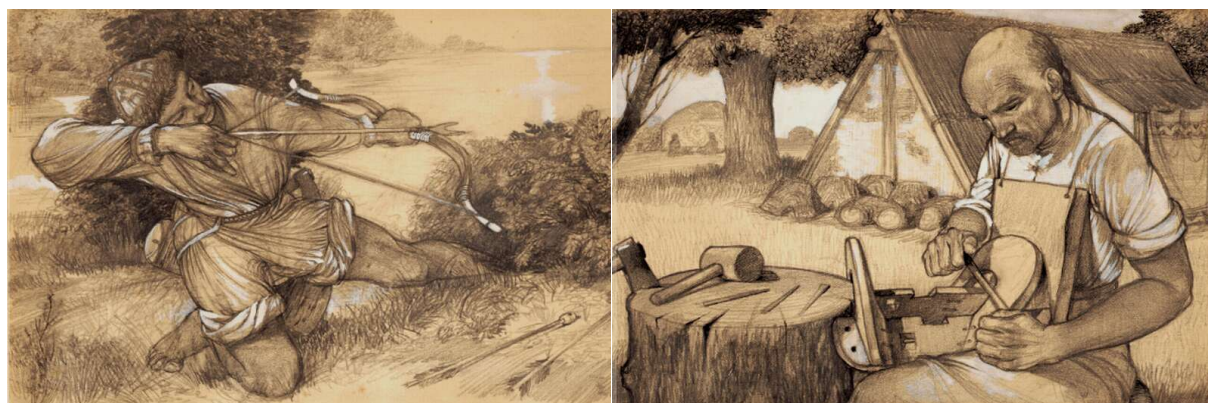
Mutassátok be a férfiak szerepét! Egészítsétek ki a hiányos szöveget!

A ..... az ..... és a ..... mellett számos tevékenység tartozott a férfiak feladatai közé. Ilyen volt a ..... megmunkálása, a .....és csontfaragás, a halászat és ..... Ezeket a feladatokat alapfokon minden férfinak ismernie kellett.

Gyűjtsetek minél több tárgyat, amely a famegmunkálók munkáját mutatják!

.....
.....
.....(

(Fülöp Gyula, Lendvai Antal: Árpád népe előtt 32-49. oldal
Emlékezzünk régiekről 145-146.old.)

8. csoport: Olvassátok el az alábbi szöveget, majd oldjátok meg a feladatokat!

„Sok van a rovásodon”-feddik meg azt az embert, aki már számos mulasztást és hibát követ el. „Rovásra hazudik”-mondják a felelőtlenül hazudozóra. Az egyik népdalunkban a következő mondattal találkozunk: „Nem iszom én senki rovására”-azaz én fizetem meg az ital árát, nem háritom át másra. A rovás egészen a múlt század végéig ősi, bevált egyszerű számadási módszer volt :egy pálcát (a rovásfát) kétfelé hasították, miután jeleket metszettek bele úgy, hogy mindkét pálcán azonos módon látszanak. A pálca egyik felét az egyik, a másik felét a másik egyességet kötő fél tette el, elszámolásnál azután összeillesztették a kettőt, s így kiderült, mekkora mennyiségről van szó pontosan, akár állatról, akár pénzről egyezkedtek. A mondások, szólások és a rovásos nyilvántartás egy ősi írásrendszer emlékei. Olyan jelrendszeré, melynek jelei egyszerű, néhány vonalból álló, kőbe, fába könnyen véshető(róható) formák voltak.

Az írás jellemzője, hogy jobbról balra halad, a magánhangzókat nem mindig írják ki.

Fejtsétek meg az alábbi szót!

Mutassátok be, a rovásírást!

Milyen jeleket alkalmaznak? .....

Milyen anyagú eszközökön maradt meg a rovás?

.....
Milyen az írás iránya? .....

Mit jelentenek az alábbi szólások?

1. Sok van a rovásán. ....
2. Rovásra hazudik.....
3. Nem iszom én senki rovására. ....

(„Árpád jöve magyar néppel „, 70-71.old.)

